

กลุ่มที่ 11

ปฏิทินที่แตกต่างกับการหาวันสร้างเมืองเชียงใหม่

จัดทำโดย

1. นายชวกร	ศรีเงินยวง	550610311	ลำดับที่ 19
2. นายศุภวิชญ์	ใบสุพันธ์	550610425	ลำดับที่ 23
3. นายเทอดคติ	จิตต์เกษม	551610045	ลำดับที่ 39
4. นางสาวจิราภา	แพทย์เจริญ	551910019	ลำดับที่ 46
5. นายศุภมิตร	ดอยลอม	551910086	ลำดับที่ 47
6. นางสาวสิริวิมล	วรรณายุวัฒน์	551910087	ลำดับที่ 48
7. นายธนพงษ์	ศักดิ์เสรีพงศ์	551910220	ลำดับที่ 52
8. นางสาวพศิกา	ศิริพันธ์ุ	560510093	ลำดับที่ 79

นำเสนอ

อาจารย์ ดร.อดิชาติ เกตตะพันธ์ุ

รายงานฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง

ของกระบวนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์กับอารยธรรม

รหัสวิชา 201117 ตอนที่ 001

ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2556

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำนำ

รายงาน เรื่อง ปฏิทินที่แตกต่างกับการหาวันสร้างเมืองเชียงใหม่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์กับอารยธรรม โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการค้นหาวັນแรกเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่ที่แท้จริง ผ่านข้อพิพาทต่างๆ ด้วยนักวิชาการหลากหลายท่าน นำไปสู่บทวิเคราะห์และข้อสรุปที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ประกอบกับความเป็นไปได้ที่สูงที่สุด และเพื่อตรงตามกับต้นฉบับในการยกตัวอย่างรายงานจึงได้ใช้เลขไทยทั้งหมดของรายงาน เพื่อความสวยงาม

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง ปฏิทินที่แตกต่างกับการหาวันสร้างเมืองเชียงใหม่ โดยได้วางแผนการดำเนินงานการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ อาทิ หนังสือ ทั้งที่เป็นเล่มและอยู่ในแหล่งความรู้จากสื่อออนไลน์การจัดทำรายงานฉบับนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.อดิชาติ เกตตะพันธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำการเขียนรายงานจนทำให้รายงานฉบับนี้สมบูรณ์ในด้านแผนปฏิบัติการทำรายงาน การเรียบเรียงเนื้อหาได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี กลุ่มของข้าพเจ้าหวังว่า เนื้อหาในรายงานฉบับนี้ได้เรียบเรียงมาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจเป็นอย่างดี หากมีสิ่งใดในรายงานฉบับนี้จะต้องปรับปรุงกลุ่มของข้าพเจ้าขอน้อมรับในข้อชี้แนะและจะนำไปแก้ไขหรือพัฒนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ต่อไป

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
๑. จุดเริ่มต้นแห่งการสร้างเมืองเชียงใหม่	๑
๑.๑. ความย่อย่อในอดีต	๑
๑.๒. จุดเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่	๑
๑.๓. การสร้างเมืองเชียงใหม่ตามตำนาน	๒
๑.๓.๑. การสร้างครั้งแรก	๒
๑.๓.๒. การสร้างครั้งที่สอง	๒
๒. การเทียบวันสร้างเมืองเชียงใหม่	๓
๓. การศึกษาค้นคว้าของผู้ทรงคุณวุฒิ	๔
๓.๑. ศาสตราจารย์ พันเอก (พิเศษ) พูนพล อาสนจินดา	๔
๓.๒. ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ วัฒนนคร	๖
๓.๓. ทวี สว่างปัญญางกูร	๗
๓.๔. พระอาจารย์ไสย ยนต์ลีโล	๘
๓.๕. คำคง สุระวงศ์	๙
๓.๖. พันเอก (พิเศษ) เอื้อน มนเทียรทอง	๑๐
๔. บทสรุปและการวิเคราะห์	๑๐
บรรณานุกรม	๑๒

“ปฏิทินที่แตกต่างกับการหาวันสร้างเมืองเชียงใหม่”

๑. จุดเริ่มต้นแห่งการสร้างเมืองเชียงใหม่

๑.๑. ความย่อย่อในอดีต

ราชอาณาจักรไทยภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน และ แม่ฮ่องสอน รวมกัน ๘ จังหวัด เรียกกันว่า “อาณาจักรล้านนา”

เมื่อ พ.ศ. ๔๓๐ มีกลุ่มชนเผ่าไทยกลุ่มหนึ่ง อพยพจากตอนใต้ของจีนลงมาตั้งหลักแหล่ง ณ บริเวณใกล้ฝั่งแม่น้ำโขง และได้สร้างบ้านแปลงเมืองขึ้น ภายหลังได้ย้ายเมืองมาตั้งยังฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง ต่อมาในปลายสมัยของสิงหนวัตินคร ก่อนที่จะจมนกลายเป็นหนองน้ำนั้น ในสมัยพระองค์ วรรณกษัตริย์องค์ที่ ๓๐ แห่งราชวงศ์สิงหนวัติ ในปี พ.ศ. ๑๑๘๒ หรือจุลศักราชที่ ๑ ดำนาจกล่าววว่า พญาลวจักรเทวบุตร^๑ เนิรมิตเกรินเงิน ลงมาจากจอมเขาเกตุบรรพต (ดอยตุง) ลงมาสถิตย์เหนือแท่นเงิน ภายใต้นพุทรา ใกล้ฝั่งแม่น้ำละว้า^๒ ที่ให้นามเมืองว่า “เหรียญนครเงินยางเชียงแสน และสืบราชวงศ์ต่อ มาถึงพญาลาวเมง (ผู้ให้กำเนิดพญามังรายมหाराช) แต่ในทางประวัติศาสตร์เชื่อว่าราชวงศ์ ลวจักรราช ไม่ใช่เทวบุตร ซึ่งเป็นหัวหน้าชาวป่าของชาติละว้า^๓ ซึ่งมีถิ่นกำเนิดอยู่บนดอยตุงนั่นเอง เมื่อพญาลาวเมงเสด็จสวรรคต พญามังรายจึงสืบราชสมบัติต่อ แต่ก็ยังมีกษัตริย์แห่งเมืองต่างๆไม่ยอม สวามิภักดิ์ พระองค์จึงต้องทำการปราบเมืองต่างๆเพื่อความเป็นปึกแผ่น

๑.๒. จุดเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่

พ.ศ. ๑๘๓๙ พญามังรายจะทรงสร้างเมืองเชียงใหม่ ณ เชียงดอยสุเทพ ริมฝั่งแม่น้ำปิง จึงได้ อัญเชิญพญาร่วงแห่งเมืองสุโขทัยและพญางำเมืองแห่งเมืองพะเยา มาร่วมปรึกษาหารือ พญามังรายได้ ถามพญาร่วงและพญางำเมืองว่า เมืองนี้จะป็นมงคลหรือไม่ พญาร่วงได้กล่าวว่า เมืองนี้เข้าศึกจะ เปียดเปียนทำร้ายมิได้ และคนไหนมาอยู่ก็จะร่ำรวยยิ่งขึ้น ส่วนด้านพญางำเมืองได้กล่าวว่า เมืองนี้ทำเล ดีจริง เพราะพื่นดินมีพรรณรังสี ๕ ประการ และมีไชย ๗ ประการด้วย โดยวันเถลิงศกหรือวันพญา วันตามปฏิทินจูเลียน^๔ (Julian Calendar) นั้น ตรงกับวันที่ ๒๗ มีนาคม ค.ศ. ๑๒๙๖ และวันสร้างเมือง เชียงใหม่นั้นตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๑๘๓๙ ซึ่งห่างกัน ๑๖ วัน เหตุที่ไม่ได้ใช้ปฏิทินเกรกอเรียน^๕ (Gregorian Calendar) นั้น เพราะช่วงที่สร้างเมืองเชียงใหม่ นั้น ทางตะวันตกยังคงใช้ปฏิทินแบบจูเลียนอยู่

^๑ ผู้มีเชื้อสายของปู่เจ้าลาวจก หรือผู้ที่ชายดอยตุงให้นครโยนกนาคพันธุ์ สร้างพระธาตุดอยตุง ขึ้นเป็นกษัตริย์ ของเวียงปรีกษา พญาลวจักรราช จึงตั้งชื่อให้ราชวงศ์ใหม่ของพระองค์นี้ว่า ราชวงศ์ลวจักรราช หรือ ราชวงศ์ลาว

^๒ ละว้า เป็นชื่อที่คนทั่วไปใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองว่า “ละเวอะ” และชาวล้านนาถือว่า “ละวะ และ ละว้า” อันเป็นชนกลุ่มเดียวกัน

^๓ ปฏิทินจูเลียน (Julian calendar) เป็นปฏิทินที่สร้างขึ้นโดยจักรพรรดิจูเลียส ซีซาร์ แห่งโรมัน โดยปฏิรูปมาจาก ปฏิทินโรมัน ซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ในปี ๔๕ ปีก่อนคริสตกาล

^๔ ปฏิทินเกรกอเรียน (Gregorian Calendar) เป็นปฏิทินที่ดัดแปลงมาจากปฏิทินจูเลียน ใช้กันแพร่หลายใน ประเทศตะวันตก ประกาศใช้ครั้งแรกโดยสมเด็จพระสันตะปาปาเกรกอรีที่ ๑๓ เมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๑๒๕ (ค.ศ. ๑๕๘๒)

๑.๓. การสร้างเมืองเชียงใหม่ตามตำนาน แบ่งลักษณะ ออกได้ ๒ กรณี

๑.๓.๑. การสร้างครั้งแรก ซึ่งเชื่อว่าเป็นการสร้างเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้น ซึ่งกล่าวถึงเพียงพญามังราย โดยแบ่งออกได้เป็น ๓ ความเชื่อ

ตามตำนานพื้นเมืองของเชียงใหม่ ส่วนกลางได้อนุมัติให้พญามังรายสามารถสร้างเมืองเชียงใหม่ พญามังรายจึงเริ่มในเดือน ๗ ขึ้น ๘ ค่ำ ของวันพฤหัสบดี ขึ้นเถลิงศกเป็นจุลศักราช ๖๕๔

ตามพงศาวดารโยนก^๕ หลังจากพญามังรายกลับมาจากการประพาสป่า ก็ได้มีคำสั่งจากส่วนกลางให้สร้างเมืองขึ้น จึงได้มีการเกณฑ์ไพร่พลมาสร้างเมือง เริ่มในเดือน ๗ ขึ้น ๘ ค่ำ ของวันพฤหัสบดี ขึ้นเถลิงศกเป็นจุลศักราช ๖๕๔ ปีมะโรง (พ.ศ. ๑๘๓๕)

ตามความในตำนาน ๑๕ ราชวงศ์^๖ พญามังรายได้สร้างเมืองขึ้นในเดือน ๗ ขึ้น ๘ ค่ำ ของวันพฤหัสบดี ขึ้นเถลิงศกเป็นจุลศักราช ๖๕๔

๑.๓.๒. การสร้างครั้งที่สอง ได้ถือว่าเป็นการสร้างเมืองได้โดยแท้ โดยการเชิญพระสหายอย่าง พ่อขุนรามคำแหงกับพ่อขุนงำเมืองมาช่วยในการพิจารณาทำเลเมืองด้วย โดยแบ่งออกได้เป็น ๔ ความเชื่อ

ตามความในพงศาวดารโยนก หลังจากพญามังราย พ่อขุนรามคำแหงและพ่อขุนงำเมืองได้รับประทานอาหารร่วมกันจนเสร็จสิ้นแล้ว จึงทำพิธีบวงสรวงเทวดา เมื่อได้ฤกษ์ดีที่เหมาะสมในการขุดสร้างคูเมืองและเมืองพร้อมกันแล้ว ก็ได้มีการเกณฑ์ไพร่พลให้ทำส่วนเมือง ประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน และขุดคูเมือง ๔๐,๐๐๐ คน มีพิธีการฝังนิมิตหลักเมืองในวันพฤหัสบดีวันเพ็ญเดือน ๘ ปีจุลศักราช ๖๕๔ (พ.ศ. ๑๘๓๕)

ตามความในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ พญามังรายให้ผู้มีความสามารถในการสร้างเมืองกำลังคน และเชี่ยวชาญเรื่องทิศทาง ให้มีการขุดก่อกำแพงเมืองทั้งสี่ด้าน โดยพญามังรายได้เริ่มที่การก่อกำแพงเมืองในปี พ.ศ. ๑๘๓๕ เดือนแปด ขึ้นวันเพ็ญ เดือนวันพฤหัสบดี

ตามความในตำนาน ๑๕ ราชวงศ์ พญามังรายให้ผู้มีความสามารถในการสร้างเมืองกำลังคน และเชี่ยวชาญเรื่องทิศทาง โดยให้คนประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน มาสร้างเมืองและที่อยู่อาศัยเตรียมขุดคูเมือง และสร้างเขื่อน ในช่วงเดือนแปดขึ้นวันเพ็ญ

ตามความในศิลาจารึกวัดเชียงมั่น^๗ วันพฤหัสบดีวันเพ็ญเดือน ๘ ปีจุลศักราช ๖๕๔ (พ.ศ. ๑๘๓๕) พญามังราย พ่อขุนรามคำแหงและพ่อขุนงำเมือง ได้สั่งให้มีการสร้างกำแพงสามชั้นขึ้นทั้งสี่ด้านของเมืองและก่อสร้างเจดีย์ไว้ที่บ้านเชียงมั่น เลยตั้งชื่อวัดเพื่อเป็นกุศลทานว่า วันเชียงมั่นตั้งแต่นั้นมา

^๕ พงศาวดารโยนก เป็นบันทึกเรื่องราวในอาณาจักรโยกซึ่งอยู่ในบริเวณทางภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน ที่อยู่ในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔

^๖ ตำนาน ๑๕ ราชวงศ์ เป็นบันทึกแบบคัมภีร์โบราณเรื่องราวของอาณาจักรในบริเวณทางภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน ที่อยู่ในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔

^๗ ศิลาจารึกวัดเชียงมั่น เป็นแผ่นศิลาจารึก ๒ ด้าน อยู่หน้าพระอุโบสถจารึกไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๔ (จ.ศ. ๙๔๓) เป็นการจารึกเกี่ยวกับการสร้างเมืองเชียงใหม่ และการสร้างวัดเชียงมั่น ตลอดจนงานทำนุบำรุงวัดนี้จากกษัตริย์และพระราชวงศ์

๒. การเทียบวันสร้างเมืองเชียงใหม่

การเปรียบเทียบความในศิลาจารึกวัดเชียงมั่น กับพงศาวดารโยนก ตำนานพื้นเมือง เชียงใหม่ และตำนานลือหาราชวงศ์

หัวข้อ	การเปรียบเทียบ
ศักราช ๖๕๔ (พ.ศ. ๑๘๓๙)	ตรงกันทั้ง ๓ ตำนาน
ปีรวมสั้น ^๔ (ปีออกจันทรคติ) / เดือนวิสาขะ	ตรงกันแต่ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่และลือหาราชวงศ์ ใช้ เดือน ๘ ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกัน
ออก ๘ ค่ำ	ต่างกันทั้ง ๓ ตำนานซึ่งใช้คำว่า เพ็งหรือเพ็ญ ซึ่งหมายถึง ๑๕ ค่ำ
ไทยเม็งปล่า (วันตามแบบหนไทย)	ทั้ง ๓ ตำนานมิได้กล่าวไว้
วัน ๕ หรือ วันพฤหัสบดี	ใช้วันพฤหัสบดีทั้ง ๒ ตำนาน (ส่วนลือหาราชวงศ์ไม่ชัดเจน)

การเปรียบเทียบความในศิลาจารึกวัดเชียงมั่นระหว่างข้อความตัวเลขที่ตรงเมืองกับ
ข้อความตัวหนังสือข้างล่าง

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปของนักโหราศาสตร์และดาราศาสตร์ว่า วันเถลิงศก^๕ หรือวันพญาวันของ
จุลศักราช ๖๕๔ (พ.ศ. ๑๘๓๙) นั้นคือ วันที่ ๒๗ มีนาคม วันอังคารตรงกับแรม ๗ ค่ำของเดือน ๕
หรือ ๒๔๐.๓๔๑ วันล่วงแล้ว เมื่อไล่เรียงตามวันสุริยคติ^๖ และจันทรคติ^๗ จากวันเถลิงศกถึง
หรือ ๒๔๐.๓๔๑-๒๔๐.๓๕๖ จะปรากฏว่าเป็นวันพุธขึ้น ๘ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๑ เมษายน ถ้าถือเลข
หรือ ๒๔๐.๓๕๖ เป็นวันสร้างเมืองเชียงใหม่ ก็จะไม่ตรงกับข้อความข้างล่างศิลาจารึกที่ตรงเป็น
หรือ ๒๔๐.๓๕๖ เป็นวันสร้างเมืองเชียงใหม่ ก็จะไม่ตรงกับข้อความข้างล่างศิลาจารึกที่ตรงเป็น
หรือ ๒๔๐.๓๕๖ เป็นวันสร้างเมืองเชียงใหม่ ก็จะไม่ตรงกับข้อความข้างล่างศิลาจารึกที่ตรงเป็น
หรือ ๒๔๐.๓๕๖ เป็นวันสร้างเมืองเชียงใหม่ ก็จะไม่ตรงกับข้อความข้างล่างศิลาจารึกที่ตรงเป็น

^๔ เป็นการเรียกของรอบปีหนไทย หรือทางล้านนาเรียกว่า ก้านจ้อ (มาจากภาษาจีน) ซึ่งมีความหมายถึงแม่ลูก โดยนำรอบปีศก
หรือก้านที่มีทั้งหมด ๑๒ ปี ซึ่งเป็นรอบปีแม่ และรอบปีนักษัตร หรือจ้อ ที่มีทั้งหมด ๑๐ ปี เป็นรอบปีลูก มาเรียกต่อกัน
อันเห็นได้ว่ารอบปีหนไทยจะมีการครบรอบทุก ๖๐ ปี

^๕ วันเถลิงศก เป็นวันขึ้นปีใหม่ทางสุริยคติโดยมีการเปลี่ยนจุลศักราชใหม่ในวันนี้

^๖ หรือ ๒๔๐.๓๕๖ เป็นวันสร้างเมืองเชียงใหม่ ก็จะไม่ตรงกับข้อความข้างล่างศิลาจารึกที่ตรงเป็น
หรือ ๒๔๐.๓๕๖ เป็นวันสร้างเมืองเชียงใหม่ ก็จะไม่ตรงกับข้อความข้างล่างศิลาจารึกที่ตรงเป็น
หรือ ๒๔๐.๓๕๖ เป็นวันสร้างเมืองเชียงใหม่ ก็จะไม่ตรงกับข้อความข้างล่างศิลาจารึกที่ตรงเป็น

^๗ ปฏิทินสุริยคติ (Solar Calendar) คือ ปฏิทินที่สอดคล้องกับฤดูกาลและเคลื่นชั้นของดวงอาทิตย์ ความยาวนานของปี
โดยเฉลี่ยมีค่าใกล้เคียงกับปีฤดูกาล

^๘ ปฏิทินจันทรคติ (Lunar Calendar) คือ ปฏิทินที่ใช้ดิถีของดวงจันทร์เพื่อบอกข้างขึ้นข้างแรมบอกเดือน

๓. การศึกษาค้นคว้าของผู้ทรงคุณวุฒิ

๓.๑. ศาสตราจารย์ พันเอก (พิเศษ) พูนพล อาสนจินดา^{๑๓}

ข้อเสนอพิจารณาทบทวนประวัติวันสร้างเมืองเชียงใหม่

๑.) ข้อมูลการอ่านศิลาจารึกวัดเชียงมั่น อ่านโดยนายฉ่ำ ทองคำวรรณพิมพ์
เผยแพร่ในหนังสือ “ ล้านนาไทย ” ได้เป็นข้อมูลในการคำนวณเทียบวันทางสุริยคติดังนี้

- ๑.) วาร ๕ คือ พุธสัปดาห์
- ๒.) ขึ้น ๘ ค่ำ
- ๓.) เดือนวิสาข หรือเดือน ๘ เหนือ ตรงกับเดือน ๖ ได้
- ๔.) ปีรวายสัน คือ ปีบริวัติที่ ๘ และปีนักษัตร ๙ ออก
- ๕.) วันไทย เมืองเป่ล่า คือ วัน ๗-๙
- ๖.) จุลศักราช ๖๕๘
- ๗.) ทรศุณ ๒๔๐๓๕๖

๒.) การคำนวณเทียบวันตามสูตรของโหร เริ่มจากวันเถลิงศก โดยเอาจุลศักราชเป็น
จุดเริ่มต้นคำนวณ จะสรุปได้ว่า จุลศักราช ๖๕๘ มีข้อมูลวันเถลิงศกดังนี้

- ๑.) เป็นวันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม
- ๒.) แรม ๗ ค่ำ
- ๓.) เดือน ๕ ได้ ตรงกับเดือน ๗ เหนือ
- ๔.) พ.ศ. ๑๘๓๙ ตรงกับ ค.ศ. ๑๒๙๖ ตามปฏิทินจูเลียน ซึ่งใช้กันในทวีปยุโรป
สมัยนั้นนิยมใช้กันทั่วไป

ผลการคำนวณนี้ เป็นไปตามสูตรของโหรและปฏิทินของนาย ทองเจือ อ่างแก้ว
ที่โหรไทยยอมรับกันเป็นส่วนมากกว่าถูกต้อง และใช้เป็นคู่มือกันโดยทั่วไป

๓.) ผลของการเทียบวันที่ได้จากสูตรของโหร ข้อมูลที่อ่านได้จากศิลาจารึกและผล
การคำนวณ ย่อมสามารถเทียบวันได้ดังนี้

วันเถลิงศก	๒๗ มีนาคม	อังคาร	แรม ๗ ค่ำ	เดือน ๕	ทรศุณ ๒๔๐๓๕๖	วันล่วงเฝ้า
	๒๘	พุธ	๘		๒๔๐๓๕๒	เต่าเสียด
	๒๙	พฤหัสบดี	๙		๒๔๐๓๕๓	ก่าไก่
	๓๐	ศุกร์	๑๐		๒๔๐๓๕๔	กาบไฉ้
	๓๑	เสาร์	๑๑		๒๔๐๓๕๕	ดัดเป้า
๑	เมษายน	อาทิตย์	๑๒		๒๔๐๓๕๖	รวายยี่
๒		จันทร์	๑๓		๒๔๐๓๕๗	เมืองเฝ้า
๓		อังคาร	๑๔		๒๔๐๓๕๘	เบิกสี่

^{๑๓} ศาสตราจารย์ พันเอก (พิเศษ) พูนพล อาสนจินดา (พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๕๓๓) อดีตเจ้าหน้าที่กรมแผนที่ทหาร
อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และอดีตคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๔ เมษายน	พุธ	ขึ้น ๑ ค่ำ	เดือน ๖	๒๔๐๓๔๙ กัดไล่
๕	พฤหัสบดี	๒		๒๔๐๓๕๐ กดสัง
๖	ศุกร์	๓		๒๔๐๓๕๑ ล้วงเม็ด
๗	เสาร์	๔		๒๔๐๓๕๒ เต่าสัน
๘	อาทิตย์	๕		๒๔๐๓๕๓ ก่าเล้า
๙	จันทร์	๖		๒๔๐๓๕๔ กาบเส็ด
๑๐	อังคาร	๗		๒๔๐๓๕๕ ดับไก่อ
๑๑	พุธ	๘		๒๔๐๓๕๖ รววยไจ้
๑๒	พฤหัสบดี	๙		๒๔๐๓๕๗ เมืองเปล้า

๔.) ข้อสังเกตจากการเทียบวันที่ วันที่ในปฏิทิน ไม่ตรงกับวันที่อ่านได้จากศิลาจารึก ซึ่งหากจะถือวันสร้างเมืองเชียงใหม่เป็นวันขึ้น ๘ ค่ำ จะตรงกับวันพุธที่ ๑๑ เมษายน และเป็นวัน รววยไจ้

ข้อเสนอการพิจารณาทบทวนประวัติสร้างเมืองเชียงใหม่ (เพิ่มเติม)

๑.) จากการทดลองคำนวณสร้างเมืองเชียงใหม่ตามสูตรสุริยยาตร์^{๑๔} ไม่สามารถที่จะทำให้ได้ผลลงตัวอย่างที่ท่านคำนวณไว้เดิมแม้จะได้ทดสอบสูตรเดียวกันในหลายวันในประวัติศาสตร์

๒.) เพื่อความถูกต้องในการศึกษาหาวันที่แน่นอน ควรทำดังนี้

๒.๑) ศึกษาหาข้อมูลว่าท่านใช้สูตรอย่างไรจึงคำนวณได้อย่างที่นาย ฉ่ำ ทองคำวรรณ ถอดอักษรไว้

๒.๒) ท่านเรียงปฏิทินอย่างไรในสมัยนั้น เพราะการผูกดวง ต้องทราบเวลา วันที่ และเดือน ที่แน่นอนแล้วจึงจะผูกดวง

๒.๓) ควรอธิบายหรือให้คำจำกัดความให้ชัด

๓.) จากความเข้าใจทำให้เห็นว่า วันเถลิงศก ในปฏิทินไทยเปลี่ยนตามตำแหน่ง (จุลราตรี)

๔.) การตรวจสอบวันสร้างเมืองเชียงใหม่น่าจะเป็นการศึกษา เพื่อให้เกิดความแน่นอนของ วัน เวลา เดือน ปี ที่แน่นอน ทั้งในปฏิทินจันทรคติและสุริยคติ

^{๑๔} สุริยยาตร์ เป็นดาราศาสตร์แผนไทยแต่ครั้งอดีตตั้งแต่สุโขทัยลงมาโดยมีต้นกำเนิดจากประเทศอินเดีย สยามประเทศได้มีตำราดาราศาสตร์ที่สืบทอดใช้ทำปฏิทินดวงดาว (Ephemeris) หรือปฏิทินโหรารายปี และสำหรับในการทำกราฟแผนที่ดาวผูกดวง(ดาว) และเป็นหลักในการเทียบทำปฏิทินจันทรคติไทยมาแต่อดีต

๓.๒. ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร^{๑๕}

ได้มีการค้นพบวันสร้างเมืองเชียงใหม่จากศิลาจารึกวัดเชียงมั่น ว่าวันเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่ ตรงกับวันทางจันทรคติคือ วันพฤหัสบดีขึ้น ๘ ค่ำ เดือนวิสาขะ (เดือน ๘ เหนือหรือเดือน ๖ ใต้) จ.ศ. ๖๕๘ หรือ พ.ศ. ๑๘๓๙ อีกทั้งในจารึกวันเชียงมั่น มีตัวเลขของดวงชะตาปรากฏอยู่ด้วย ดังนั้น จึงทราบว่าวิธีการคำนวณวันขึ้นวันแรม รวมทั้งหรรษคุณซึ่งเป็นตัวเลขบอกจำนวนตั้งแต่วันตั้งจุลศักราช ตรงกันกับคัมภีร์สุริยาตร์

จึงก่อให้เกิดข้อสงสัยว่าตรงกับวันใด เดือนใด ทางสุริยคติ ได้มีผู้รู้ ได้ออกมาแสดงความ คิดเห็นกันอย่างหลากหลาย และท่านเหล่านั้นได้แสดงถึงวิธีคิดต่าง ๆ กัน บางกลุ่มอาจจะคิดตรงกันบ้าง เช่น

๑. ตารางของบียาร์ด ได้เทียบไว้ว่า วันเถลิงศก จ.ศ. ๖๕๘ คือวันแรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ ซึ่ง ตรงกับวันที่ ๒๗ มีนาคม หรรษคุณ ๒๔๐๓๔๑ เป็นวันที่ ๑๗๘ ในรอบ ๔๒๗ วัน คือวัน อังคาร
๒. นายทองเจือ อ่างแก้วได้พิมพ์ “เถลิงศก ๕๒๔๕” ได้เทียบวัน เถลิงศก จ.ศ. ๖๕๘ คือวัน อังคารแรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ ตรงกับวันที่ ๒๗ มีนาคม

เห็นได้ว่า จากตัวอย่างสองตัวอย่างที่ได้กล่าวมา วิธีทั้งสองวิธีนี้คิดได้ตรงกันคือวันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม แต่ได้มีอีกกลุ่มผู้รู้ ได้ออกมาโต้เถียงคือ “วันตั้งเมืองเชียงใหม่ ควรเป็นวันพฤหัสบดี เพราะจารึกวันเชียงมั่นให้ตัวเลขไว้ว่า วันผูกดวงนั้นเป็นวันพุธขึ้น ๓ ค่ำ ส่วนวันตั้งเมืองที่มีข้อความใน จารึกว่าเป็นวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ” นอกจากนี้ยังมีความพาดพิงถึงพงศาวดารและตำนานหลายตอน เช่น ในตอนก่อสร้างปราการเวียง ชูตคู ด้านอีสานก่อน(คือทิศศรีของวันพฤหัสบดี) และตอนพม่าทำ อุบายให้พระเจ้าติโลกราชตัดต้นไม้ที่เป็นศรีเมืองทางทิศอีสาน โดยผู้คิดที่ออกมาโต้แย้งมี ๒ ท่าน คือ

ท่านแรก คือ ปียา ได้คำนวณวันตั้งเมืองของเชียงใหม่ ไว้ในวารสารสยามสมาคม ฉบับกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๐ ว่าตรงกับวันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ เมษายน ค.ศ. ๑๒๙๖ วันเม็งเป้า เวลาประมาณ ๔ นาฬิกา

ท่านที่สอง คือ ศาสตราจารย์ อีต ได้คำนวณ ไว้ในหนังสือที่คอรัแนลล์ กล่าวว่า ในจารึกวัดเชียง มั่น เป็นวันพุธไทยระวยไจ้ รุ่งขึ้นจึงเป็นวันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน ค.ศ. ๑๒๙๖

ดังนั้น ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร จึงได้เสนอให้ใช้วันที่ ๑๒ เมษายน ค.ศ. ๑๒๙๖ ตาม ปฏิทินจูเลียน ซึ่งใช้อยู่ในขณะนั้นเป็นวันสร้างเมืองเชียงใหม่ เพราะปฏิทินเกรกอเรียนยังไม่เกิด แต่ถ้า อยากรเทียบกับปฏิทินเกรกอเรียนก็จะเป็นวันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ เมษายน ปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่นิยมใช้ทาง สุริยคติ ถ้าจะใช้วัน ๘ ค่ำ เดือน ๘ แต่จะปีจะเปลี่ยนวันที่ไปวันเดิมจะอยู่ในเดือนเมษายน ซึ่งได้เคลื่อน มาอยู่ในเดือนกรกฎาคมแล้ว การกำหนดเป็นวันที่ ๑๒ เมษายน ตายตัวจะสะดวกแก่คนทั่วไปมากกว่า

^{๑๕} ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร (พ.ศ. ๒๔๖๑-ปัจจุบัน) อดีตนายกราชบัณฑิตยสถาน นักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๑ และเป็นผู้ประพันธ์คำร้องภาษาไทยของเพลงพระราชานิพนธ์

๓.๓. ทวี สว่างปัญญางกูร^{๑๐}

การคำนวณเทียบวันสร้างนครเชียงใหม่ตามสุริยคติ

ศิลาจารึกวัดเชียงมั่นระบุว่า วันเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่คือ วันพฤหัสบดี วันพฤหัสบดีเป็นวันเม็งเป่า วันขึ้น ๘ ค่ำ เดือนวิสาขะ (เดือน ๘ เหนือ) ปีระวางสัน จุลศักราช ๖๕๘ (พ.ศ. ๑๘๓๙ หรือ ค.ศ. ๑๒๙๖) เดือนวิสาขะ ของศิลาจารึกจึงตรงกับเดือน ๘ ของตำนานเป็นส่วนใหญ่ และเป็นเดือนลำดับสองในปฏิทินภาคเหนือ ซึ่งในทศวรรษนี้ตรงกับเดือนเมษาของปฏิทินสุริยคติ ข้อที่น่าจดจำคือการเทียบเดือนวันจันทร์คติดับสุริยคติ จะไม่คงตัวตลอดกาล

จันทร์คติ – สุริยคติ

ปฏิทินจันทร์คติกำหนดตามการโคจรของพระจันทร์ คือนับจากเวลาที่พระจันทร์เริ่มขึ้นถึงเต็มดวงเป็น ๑๕ วัน และจากเต็มดวงเป็นเดือนดับเป็น ๑๔ หรือ ๑๕ วันเดือนจันทร์คติจึงแยกเป็นเดือนเต็มมี ๓๐ วัน และเดือนขาดมี ๒๙ วันสลับกันไป

วันพญาวันหรือวันเถลิงศก

ปฏิทินจันทร์คตินับเดือนตามพระจันทร์ แต่วันเถลิงศกหรือวันแรกของปีซึ่งทางเหนือเรียกว่า “วันพญาวัน” กลับกำหนดเมื่อพระอาทิตย์โคจรเข้าสู่ราศีเมษ วันเถลิงศกจึงไม่ตรงกับวันที่ ๑ ของเดือน ๑ หรือวันที่ ๑ ของเดือนของไทย ๕ (เดือน ๗ ทางเหนือ) ในการคำนวณทางปฏิทิน วันเถลิงศกเป็นหลักสำคัญอันหนึ่ง เมื่อทราบว่าเป็นวันเถลิงศกของปีใดปีหนึ่งตรงกับวันใดของจันทร์คติและสุริยคติ โดยสามารถนับจากวันนี้จนถึงวันที่เป็นปัญหา จำนวนวันนับตั้งแต่วันแรกของจุลศักราชมาถึงวันเถลิงศกปีใดปีหนึ่ง เรียกว่า หรคุณ วันเถลิงศก ของปีนั้น หรือ “อหังคนออตตา” จำนวนเดือนจากเดือน ๑ ของจุลศักราชนับถึงเดือนที่มีวันเถลิงศกเรียกว่า มาสเกษนธ์เถลิงศก “วาร” ซึ่งทางเหนือเรียกว่า “วันเม็ง” นั้นคือวันในสัปดาห์ เช่น อาทิตย์ จันทร์ อังคาร ฯลฯ เป็นต้น

การคำนวณหาเดือนและวันพญาวัน หรือวันเถลิงศกของจุลศักราช ๖๕๘

สูตรดังนี้ หรคุณคุณด้วย ๑๑ บวกกับ ๖๕๐ หารด้วย ๖๙๒ ผลลัพธ์ได้เท่าใด บวกกับหรคุณ หารด้วย ๓๐ ลัพธ์คือมาสเกษนธ์ เศษคือดิถี ส่วนเดือนที่สร้างเมืองเชียงใหม่ มาสเกษนธ์ ๘๑๓๙ ที่สลักไว้ในศิลาจารึกวัดเชียงมั่นคือเดือนต่อมาอีก ๑ เดือน

เทียบตามปฏิทินเกรกอเรียน

การคำนวณหาวันเกรกอเรียนตรงกับวันสร้างเมืองเชียงใหม่ สูตรที่จะใช้คือสูตรของท่าน ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร อีกสูตรหนึ่ง ตั้ง ๒ ฐาน ฐานบน ค.ศ. คุณด้วย ๒.๐๗ บวกกับ ๕๘๗.๐๗ หารด้วย ๘ ฐานล่าง ค.ศ.ลบ ๑ หารด้วย ๔ ลบ ค.ศ. ลบ ๑ หารด้วย ๑๐๐ บวกกับ ค.ศ. ลบ ๑ หารด้วย ๔๐๐ หารแล้วเศษปัดทิ้ง ฐานบนลบฐานล่าง คือ จำนวนวันที่จะต้องนับจากวันที่

^{๑๐} ทวี สว่างปัญญางกูร เป็นอาจารย์พิเศษ โครงการปริญญาโทภาษาล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และอาจารย์พิเศษสอน ภาษาและวรรณกรรมเวียดนามที่ มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมถึงเป็นผู้เขียนหนังสือและบทความที่เกี่ยวกับอาณาจักรโบราณ ในทางภาคเหนือของไทยในปัจจุบัน

๑ มกราคม วันสร้างเมืองเชียงใหม่ วันพฤหัสบดี วันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘ ทางเหนือ วันเมืองเป้าตรงกับวันที่ ๑๙ เมษายน ค.ศ. ๑๒๙๖ (พ.ศ. ๑๘๓๙) ตามปฏิทินเกรกอเรียนปัจจุบัน

สูตรเทียบจูเลียนเป็นเกรกอเรียน

ถ้าหากคำนวณเป็นวันจูเลียนแล้ว ซึ่งสามารถคำนวณเทียบจากวันจูเลียนมาเป็นวันเกรกอเรียน โดยใช้สูตรใหม่ที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ฐน นคร คือ วันจูเลียนบวกกับ ค.ศ. ลบ ๑หารด้วย ๑๐๐ ลบ ค.ศ. ลบ ๑หารด้วย ๔๐๐ ลบ ๒ เท่ากับวันเกรกอเรียน

๓.๔. พระอาจารย์ไสย ฆนตสิโล ^{๑๗}

อาศัยหลักฐานจากหลักที่ ๓๖ ศิลาจารึก วัดเชียงมั่น คำนวณเพื่อความสะดวกที่จะได้เทียบศักราชต่างๆ (วันเดือนปีการสถาปนา) และเทียบสุริยคติ-จันทรคติโดยคัมภีร์สุริยยาตร์ ส่วนทางสุริยคติใช้กฎของปฏิทินจูเลียน

สุริยคติกาล

กำหนดสุริทินเริ่มต้นปี จ.ศ ๖๕๘ หรือ ค.ศ. ๑๒๙๖ มีดังนี้

ระบบจูเลียนปีวัตรเร็วขึ้นรอบละ ๓๕๖ วินาที

ระบบสุริยยาตร์ใช้ จ.ศ. เป็นอดีตล่วงแล้ว ๖๕๘ ปี

ระยะเวลาเป็นผลต่างของระบบทั้งสอง ๔๙๓/๔๔๘ วินาที

	วัน	ชม.	นาที	วิ
คิดตามวันเวลาปัจจุบันนิยม	๕	๑๘	๑๐	๔๘
จุดเริ่มต้น จ.ศ. ๐ สุริทินที่ ๒๒ มีนาคม				
ผลผนวกจำนวนสุริทิน	๒๓	๑๘	๑๐	๔๘

เป็นผลสุริทินติดลบในเดือนมีนาคม จึงกำหนดรู้ว่าเถลิงศกปีรวายสัน จ.ศ ๖๕๘

สุริทินที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๑๘๓๙

เทียบปีศักราชต่างๆ

จุลศักราช ๖๕๘

มหาศักราช ๑๒๑๘

ศตวรรษศักราช ๑๒๓๙

พุทธศักราช ๑๘๓๙

อัญชัญศักราช ๑๙๘๖

กสิยุคศักราช ๔๓๙๓

หลักที่ ๓๖ ศิลาจารึก วัดเชียงมั่น เทียบดวงเมือง

การคำนวณมัธยมสุตดาวเคราะห์ดวงเมืองเชียงใหม่ตามวันเวลาเป็นมหามงคลฤกษ์ที่หลักฐานในศิลาจารึกไว้ด้วยคัมภีร์สุริยยาตร์โดยวิธีพิชัยสงครามตามที่ท่านได้กำหนดวันแห่งสถาปนาดังนี้

^{๑๗} พระอาจารย์ไสย ฆนตสิโล พระสงฆ์วัดท่าเปิง (วัดตโปทาราม) ผู้ชำนาญการทางปฏิทินล้านนา

๙
ณ วันที่ ๕ ฯ ๖ ค่ำ ปีมวายนสัน จุลศักราช ๖๕๘ สุริยทินที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๑๘๓๙

สมมุติดาวเคราะห์				สมมุติดาวเคราะห์			
อ	๐	๑๗	๑๑	ศ	๑๑	๘	๒๒
จ	๓	๑๔	๔๔	ส	๒	๐	๕๔
ภ	๑๐	๑๗	๕๒	ร	๑	๑๒	๓๑
ว	๐	๕	๑๗	ก	๖	๗	๓๖
ช	๘	๒๑	๕๐	ม	๓	๒๘	๒๒

ในสมัยนั้นยังไม่ได้คำนวณ พระเกตุ และดาวมฤตยูแต่ใส่ไว้เพื่อให้ตามปัจจุบันสมัยนิยม

๓.๕. คำคอง สุระวงศ์^{๑๘}

การก่อสร้างเมืองเชียงใหม่ในทางจันทรคตินั้น คือ วันเม็ง คือ วาร ๕ วันพฤหัสบดีเดือน ๘ เพ็ง ตรงกับขึ้น ๑๕ ค่ำ ในศักราช ๖๕๘ คือจุลศักราช ตรงกับพ.ศ. ๑๘๓๙ ตรงกับ ค.ศ. ๑๒๙๖

แต่ในทางสุริยคติยังไม่แน่ชัด การคำนวณในทางสุริยคติ โดยต้องทำการ หรศุน ก่อนซึ่งเมื่อทำการ หรศุน มาแล้วจะได้ วันเนาวิ สัปดาห์เป็นหรศุนเถลิงศก หรือวันพญาวัน วันปีใหม่ จ.ศ. ๖๕๘ ปีมวายนสัน หรือปีวอก พ.ศ.๑๘๓๙ เมื่อทำเสร็จแล้วจะเป็นดังนี้

เถลิงศก พ.ศ.๑๘๓๙ จ.ศ.๖๕๘

มาศเกษม์เถลิงศก ๘๑๓๑ ขวมาณ ๒๖๙

หรศุนเถลิงศก ๒๔๐๓๔๑ กัมมัชพง ๒๒๑

อุจจพลเถลิงศก ๕๕๒ ดิถี ๒๒

วารหรือวันเม็ง ๓ ปีนีปกติมาศ ปกติวาร ปกติสุรทิน

วันสร้างเมืองเชียงใหม่ เป็นตอนเช้าของวันพฤหัสบดีที่ ๙ พฤษภาคมปีมวายนสัน จ.ศ.๖๕๘ ปีวอก พ.ศ.๑๘๓๙ เดือน ๘ เหนือ เดือน ๖ ของไทย วันเพ็ญ เวลาประมาณ ๐๔.๓๐ น. เมื่อคำนวณมาแล้วจะได้ เดือน ๘ เพ็ง เม็งวัน ๕ เป็นวันฤกษ์ดิถีทั้ง ๕ คือ

ขึ้น ๑-๖-๑๑ ค่ำ แรม ๑-๖-๑๑ ค่ำ เป็นวันศุกร์ของทุกๆเดือน ได้ฤกษ์นันทเศรษฐี

ขึ้น ๒-๗-๑๒ ค่ำ แรม ๒-๗-๑๒ ค่ำ เป็นวันพุธของทุกๆเดือน ได้ฤกษ์ภัทรเศรษฐี

ขึ้น ๓-๘-๑๓ ค่ำ แรม ๓-๘-๑๓ ค่ำ เป็นวันอังคารของทุกๆเดือน ได้ฤกษ์ชัยเศรษฐี

ขึ้น ๔-๙-๑๔ ค่ำ แรม ๔-๙-๑๔ ค่ำ เป็นวันเสาร์ของทุกๆเดือน ได้ฤกษ์มิตรเศรษฐี

ขึ้น ๕-๑๐-๑๕ ค่ำ แรม ๕-๑๐-๑๕ ค่ำ เป็นวันพฤหัสบดีของทุกๆเดือน ได้ฤกษ์บูรณเศรษฐี

ดังนั้นการสร้างเมืองเชียงใหม่จึงได้วันพฤหัสบดีขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เหนือ ได้ฤกษ์บูรณเศรษฐี ล้านนาเรียกว่า “ปุณณาดิถี” ตรงกับวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๑๘๓๙ ไม่ใช่วันพฤหัสบดีขึ้น ๘ ค่ำ

^{๑๘} คำคอง สุระวงศ์ นักปราชญ์พื้นบ้านล้านนา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านโหราศาสตร์และภูมิปัญญาล้านนา

๓.๖. พันเอก (พิเศษ) เอื้อน มนเทียรทอง^{๑๙}

ในศิลาจารึกหลักที่ ๓/๖ วัดเชียงมั่น จารึกเมื่อปี พ.ศ. ๒๑๒๔ ความว่า คักราช ๖๕๘ ปีรวายสัน เดือนวิสาขะ ออก ๘ ค่ำ วัน ๕ (พฤหัสบดี) นั้นเป็นวันที่พระมหากษัตริย์ทั้งสามพระองค์ทรงให้ขุดพื้น ก่อกำแพงทั้งสี่ด้าน ก่อพระเจดีย์พัตที่หอนอนบ้านเชียงมั่น สร้างวัดเชียงมั่น ถือเป็นฤกษ์สร้างเมือง เชียงใหม่ตามดวงฤกษ์ที่ได้จารึกไว้

ส่วนฤกษ์ที่ได้บันทึกไว้ในพงศาวดารโยนก หน้า ๒๓/๓ ที่กล่าวว่า "ฝั่งนิมิตหลักเมืองในวันพฤหัสบดี เพ็ญ เดือน ๘ ทางเหนือ (เดือน ๖ ของไทย) ปีวอกอัฐศก จุลศักราช ๖๕๘ จันทรเสวยฤกษ์ ๑๖ ยามแตรจกใกล้รุ่งไว้ลัดนาในราศีมีน อาไปราศีที่เข้าใจว่าเป็นฤกษ์วันสร้างเมืองเชียงใหม่นั้น เป็นวัน "ฝั่งนิมิตหลักเมือง" ก็คือ "วันฝั่งเสาหลักเมือง" นั้นเอง

ศิลาจารึก วัดเชียงมั่น^{๒๐}

๔. บทสรุปและการวิเคราะห์

จากนักวิชาการผู้ที่ศึกษาทั้ง ๖ ท่านที่นำทั้งประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้มาวิเคราะห์ต่อ รวมถึงใช้ทฤษฎีการคำนวณปีและปฏิทินทางตะวันตกกับตะวันออกมาคำนวณหาวันที่ ซึ่งมีถึง ๕ เสียงที่มีความเห็นตรงกันว่าเป็นวันพฤหัสบดีขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘ ทางเหนือ หรือเดือน ๖ ของไทย จ.ศ. ๖๕๘ ตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๑๘๓๙ ตามปฏิทินจูเลียน แต่ทว่ามีอีก ๑ ความเห็นที่คิดว่าควรจะเป็นขึ้น ๙ ค่ำมากกว่า

โดยผู้เดียวที่นำเสนอให้ใช้วันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๑๘๓๙ ตามปฏิทินเกรกอเรียน นั้นมีข้อติดอยู่หลากหลายประการดังนี้

- ปฏิทินเกรกอเรียนได้เริ่มใช้ พ.ศ. ๒๑๒๕ เป็นต้นมา แสดงว่ายุคก่อนหน้านั้นใช้ปฏิทินแบบจูเลียน
- การคำนวณของบุคคลนี้ใช้วันที่ตรงกับเดือน ๓ ของไทยหรือเดือน ๙ ทางเหนือ ไม่ตรงกับเดือน ๘ ทางเหนือ ตามตำนานและจารึก

ซึ่งมีข้อมูลที่แย้งขึ้นมาว่าอาจเป็นการตีความที่ผิดพลาดของหลักศิลาจารึกที่ วันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๑๘๓๙ นั้นเป็นวันที่ทำบุญเสาอินทขิล หรือเสาหลักเมือง แต่มีใช้วันเริ่มวางรากฐานของเมือง เชียงใหม่ จึงทำให้เป็นการสนับสนุนข้อมูลมากยิ่งขึ้นกับวันกำเนิดสร้างเมืองเชียงใหม่ในทางสุริยคติตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๑๘๓๙

^{๑๙} พันเอก (พิเศษ) เอื้อน มนเทียรทอง เป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้เขียนตำราทางด้านโหราศาสตร์

^{๒๐} งานบริหารทั่วไป คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (สื่อออนไลน์), "ประเพณีและวัดสำคัญ วัดเชียงมั่น",

<<http://www.med.cmu.ac.th/secret/admin/web/custom๗.html>>, สืบค้นวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๕๗.

และเมื่อได้ในความเห็นที่เป็นข้อเสนอแนะของพระครูอนุสรณ์ศิลาขันธุ์ ได้นำมาวิเคราะห์ถึงเกี่ยวกับการหาวันกำเนิดเชียงใหม่ ที่มีความน่าสนใจดังนี้ iva ในอดีตโลกทางซีกโลกตะวันออกได้ยึดการใช้ปฏิทินแบบจันทรคติ ดังนั้นวันครบรอบของเมืองเชียงใหม่ควรยึดในรูปแบบของจันทรคติ นั่นคือวันเดือน ๘ ของทางเหนือ หรือ เดือน ๖ ของไทย ในขึ้น ๘ ค่ำมากกว่าการยึดเป็นแบบสุริยคติในปฏิทินเกรกอเรียน

จากการศึกษาเรื่องการคำนวณปฏิทินในรูปแบบต่างๆก็แสดงให้เห็นถึงความยากลำบากด้วยข้อแม้หลากหลายประการ จนไม่รู้ว่าคุณความจริงนั้นเป็นอย่างไร ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรก ทางประวัติศาสตร์นั้นดวงเมืองถือได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ หากล่วงรู้ไปถึงศัตรูได้ก็สามารถคำนวณหาวันที่ไม่เป็นมงคลและใช้จังหวะในการตีเมือง อันเป็นจุดอ่อนทางโหราศาสตร์ที่คนสมัยก่อนยึดถือเป็นหลักกัน ดังนั้นอาจมีผลต่อการบันทึกในศิราจาสิกที่อาจจะเขียนหลากหลายเพื่อลวงข้อมูล รวมไปถึงสร้างความสับสน โดยอาจจะมีแคกลุ่มโหรหลวงผู้ทำนายให้แก่ราชสำนักล้านนาทำนั้นถือจะรู้ถึงความจริงและบันทึกที่เข้าใจกันว่าเป็นของจริงเท่านั้น เพื่อเป็นการป้องกันในอดีต แต่เมื่อเวลาล่วงเลยไปกลับกลายเป็นปัญหาในความไม่ชัดเจน เพื่อไปเป็นต้นข้อมูลในการค้นหาไว้ที่ถูกต้อง

ประการที่สอง การยึดถือวันในทางตะวันตก แบบสุริยคติที่เป็นสมัยนิยมนั้นก็ต้องแลกมากับการมีข้อผิดพลาด เนื่องจากในแต่ละปีที่กำหนดวันทางจันทรคติย่อมไม่มีทางที่จะตรงกันได้ในทุกๆปี ซึ่งสามารถตั้งข้อสังเกตได้จากวันลอยกระทงที่แต่ละปีหากเทียบตามวันสุริยคติ ปฏิทินสมัยนิยมที่ใช้อยู่ในไทยนั้น ก็จะเห็นได้ว่าแต่ละปีมีวันที่ไม่ตรงกัน โดยยึดถือทางจันทรคติเป็นหลัก ซึ่งการหาวันครบรอบเมืองเชียงใหม่นั้นก็ถือได้ว่าเป็นกรณีเดียวกัน ที่ควรยึดเช่นนั้นเหมือนกัน เพื่อเป็นการทำบุญหรือฉลองครบรอบวันก่อร่างสร้างเมืองเชียงใหม่อ่างแท้จริง จะไปยึดตามสมัยนิยมด้วยบริบทที่ย่อยเป็นสิ่งที่พึงกระทำ เพื่อการศึกษาเรื่องเชียงใหม่เป็นไปอย่างสากล แต่เสมือนเป็นการทิ้งรากเหง้าดั้งเดิมในประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นไปด้วยเช่นกัน

ประการที่สาม นอกจากการเปรียบเทียบข้ามกันในระหว่างปฏิทินที่เป็นแบบสุริยคติและจันทรคติแล้ว ในทางสุริยคติเองก็มีความแตกต่างเช่นเดียวกัน ซึ่งในช่วงปัจจุบันนั้นใช้ในรูปแบบของเกรกอเรียน แต่ในอดีตนั้นใช้แบบจูเลียน จึงต้องมีการเทียบเคียงปีให้ถูกต้อง โดยต้องลำดับประวัติศาสตร์ให้ตรงช่วง และเลือกใช้การคำนวณให้ตรงกับทางตะวันตก ที่ใช้อยู่ในสมัยนั้น เพื่อให้เกิดความแม่นยำและถูกต้องในช่วงยุคสมัยดังกล่าว

ดังนั้นแล้ว การมีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของล้านนาเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถคำนวณหาวันได้อย่างแท้จริง แต่ควรที่จะต้องรับทราบถึงประวัติศาสตร์ทางด้านปฏิทินทั้งทางสุริยคติที่มีทั้งแบบจูเลียนและเกรกอเรียน รวมไปถึงทางจันทรคติที่ต้องแปลงคำนวณไปสุริยคติได้ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการแปลค่าจากดวงเมืองออกมาให้ได้ชัดเจนอันเป็นปณมณูมิที่สำคัญ อันเกี่ยวข้องกับคณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการแปลค่าเทียบเคียงกันในวันต่างๆ ทำให้ได้รู้ถึงวันที่เห็นภาพได้ชัดเจน เนื่องจากในปัจจุบันได้ใช้ปฏิทินเป็นสุริยคติ แบบเกรกอเรียน นำไปสู่การสร้างความสำเร็จแก่ผู้คนได้แพร่หลายมากกว่าจันทรคติที่ทำการบันทึกไว้ ถึงแม้จะพูดไปแต่ผู้คนส่วนใหญ่ก็ยากที่จะนับวันเหล่านั้นได้ว่าเป็นในช่วงใด

บรรณานุกรม

คำคง สุระวงศ์. ดวงเมือง วันสร้างเมืองเชียงใหม่ ประวัติสังเขปของพญาพรหมโฆหาร และคำว้า. เชียงใหม่ : ม.ป.พ., 2534.

ทวี สว่างปัญญากร. การคำนวณเทียบวันสร้างนครเชียงใหม่ตามสุริยคติ. เชียงใหม่ : ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2532.

คณะกรรมการตรวจสอบและสืบค้นดวงเมืองและตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. จดหมายเหตุ การตรวจสอบและสืบค้นดวงเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่. เชียงใหม่ : คณะกรรมการ, 2539. (พิมพ์ครั้งที่ 2).

